
CRKVENA VREMENITA DOBRA
Temeljni kanoni ZKP-a iz 1983., 1254-1258

Jure Brkan, Split

UDK: 348.1/7
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 12/2003.

Sažetak

Vjernici (Christifideles), kako svjedoči Biblija i najstariji spisi, već su u počecima Crkve sakupljali milostinju i njome upravljali za uzdržavanje službenika koji su naviještali evanđelje te za pomaganje siromašnijim Crkvama i kršćanima. Svjedoči o tome Sveto pismo, povijest Crkve te njezino zakonodavstvo. Crkva je uvijek posjedovala svijest da ona ima prirodno pravo neovisno o svjetovnim vlastima, stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima prema posebnim zakonima kako bi postigla svrhe koje su joj vlastite: uređenje bogoštovlja, briga za uzdržavanje klera i drugih službenika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti posebno prema siromasima (kan. 222, § 1-2; 1254, § 1-2). Zakonik iz 1983. godine posvetio je posebnu V. knjigu vremenitim crkvenim dobrima. Izvori za kanone o crkvenim vremenitim dobrima su CIC 1917. i dokumenti II. vatikanskoga sabora; u ovome radu autor je naveo sve relevantne izvore. Na početku V. knjige crkveni je zakonodavac donio kan. 1254-1258 bez posebnog naslova. U ovome radu autor je za tih pet kanona odredio naslov: Crkvena vremenita dobra. (Temeljni kanoni 1254-1258). Autor je obradio: prirodno pravo Katoličke crkve na vremenita dobra kako bi postigla vlastite svrhe (kan. 1254, § 1-2); subjekte sposobne stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra i upravljati njima (kan. 1255), vlasništvo vremenitih dobara (kan. 1256), pojam crkvenog dobra (kan. 1257, § 1-2) i značenje riječi Crkva u V. knjizi Zakonika iz 1983. Autor je upozorio čitatelje da je u ovome radu riječ o vremenitim dobrima crkvenih pravnih osoba, nipošto o vremenitim dobrima vjernika pojedinaca (fizičkih osoba) koji, prema pravnim propisima, upravljaju dobrima pravnih osoba. Krajnje je vrijeme da zakoniti zastupnici i redoviti upravitelji crkvenih pravnih osoba u dogovoru sa svojim ordinarijima i

poglavarima(cama) upišu što prije pravne osobe u Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Republike Hrvatske.

Ključne riječi: crkvena vremenita dobra, prirodno pravo, posjedovanje, stjecanje, upravljanje, otuđenje, upravitelj, ordinarij.

UVOD

Vremenita dobra su ona dobra koja ljudi posjeduju, koriste se njima te s njima upravljaju kao sredstvima, stvarima¹ koja su im neophodna i korisna za ovozemaljski život. Bez njih čovjek, bilo da se radi o fizičkoj osobi (persona humana) ili da je udružen s drugim osobama ili kao član određene pravne osobe - ne bi mogao postići ciljeve i blagostanje koje mu je Bog na ovoj zemlji namijenio; isto tako pravna osoba ne bi mogla izvršiti one ciljeve ili svrhe radi kojih je osnovana. Rimski pravници su, naime, o vremenitim dobrima govorili da su to dobra-stvari koje usređuju, što koristi čovjeku da bude sretan "Bona ex eo dicuntur quod beant, hoc est beatos faciunt; beare est prodesse" (Ulpianus).²

Kanonaska normativa o vremenitim dobrima nalazi se u V. knjizi Zakonika iz 1983. i u stvarnom pravu³ pojedinih država koji pravno uređuju neposredno i za svakoga mjerodavno pripadanje stvari osobama. Stvari, odnosno dobra pripadaju ili fizičkim ili pravnim osobama; dakle, govor je o: stvari, pravu i obvezi, odnosno pravnom odnosu sa stvarima kao što je pravo vlasništva i upravljanje dobrima (stvarima); o stvarnim pravima se ne može govoriti bez poznavanja: odnos stvar i gospodar - posjednik, moje - tuđe (socijalni odnos). Mislimo i na prava kao obveze: činiti, dati, itd. *Objekt* stvarnoga

¹ U Rimskom pravu se smatralo da su "stvari u užem smislu odijeljeni komad vanjske, ne slobodne prirode. U tom smislu govori se o tjelesnim stvarima. No izraz stvar upotrebljava se i u širem smislu, tj. kao objekt prava. U tom smislu je stvar sve ono, što može biti predmetom pravnih odnošaja (sic!) (...). Ovo razlikovanje između tjelesnih i netjelesnih stvari javlja se tek pod konac republike pod utjecajem grčke filozofije. Uvođenjem kategorije "res incorporales" htjelo se očito udovoljiti potrebi, da se među "res" uključe i prava i općenito neka nematerijalna dobra, koja mogu biti predmetom pravnih odnošaja (sic!) (...). (B. Eisner i M. Horvat, *Rimsko pravo*, Narodni zavod Hrvatske, Zagreb, 1948., str. 201-202).

² Cit. prema: V. De Paolis, *I beni temporalı della Chiesa*, Edizioni Dehoniane Bologna, Bologna, 1995., str. 9.

³ *Stvarno pravo* (redaktor: prof. Nikola Gavella), Informator, Zagreb, 1998., str. 3: "Stvarno pravo je skup pravnih normi (pravila) građanskog prava koje uređuje neposredno, za svakog mjerodavno pripadanje stvari osobama".

prava je određena stvar povezana sa subjektom, tj. ono što neka osoba mora činiti prema drugoj. Stvarno pravo je *trajno*, obvezno pravo *prestaje* izvršenjem određene obveze. Važna tri elementa: *objekt, učinak i vrijeme*. Tek onda kada se počelo s razlikovanjem mojega od tuđeg i kada se to zapisalo, nastalo je stvarno pravo koje ima dugu evoluciju, od prvih pisanih spomenika o odnosima moje-tuđe, preko Rimskoga prava, srednjovjekovnog pravnog shvaćanja, običaja do naših dana. Pravni sustavi stoje na stajalištu: ako stvar pripada jednome, u isto vrijeme ne pripada drugome.

Crkvena vremenita dobra posebno su definirali pravnici Wernz-Vidal⁴ kada su napisali da su sve vremenite stvari bilo tjelesne (corporales) bilo netjelesne (incorporales) koje su u crkvenom posjedu i koje su namijenjene crkvenim svrhama i upravljaju se prema njezinim zakonima, crkvena dobra. CIC 1917., kan. 1497, § 1. odredio je da je crkveno dobro svako imovinsko dobro koje pripada ili Općoj crkvi i Apostolskoj Stolici ili bilo kojoj moralnoj crkvenoj osobi. Zakonik iz 1983. u kan. 1257. odredio je da se *crkvenim dobrima* nazivaju sva ona vremenita dobra koja pripadaju "Općoj crkvi, Apostolskoj Stolici, ili drugim javnim pravnim osobama u Crkvi". Upravo u ovom radu govorimo o takvim crkvenim dobrima te upravljanju njima prema V. knjizi Zakonika iz 1983.⁵ pod naslovom "Vremenita crkvena dobra"; u CIC 1917. crkvenim vremenitim dobrima nije bila posvećena zasebna knjiga, nego su o crkvenim vremenitim dobrima pojedini kanoni bili nesustavno razbacani po raznim knjigama CIC 1917., ali, istini za volju, ipak je govor o crkvenim vremenitim dobrima sustavnije izložen u III. knjizi *De rebus*, dio VI., "De bonis Ecclesiae temporalibus", kan. 1495-1551.

O svrhama crkvenih vremenitih dobara zakonodavac je na temelju bivšega zakonodavstva i dokumenata II. vatikanskoga sabora donio kan. 1254, § 2, u kojemu se izričito kaže: "Svrhe pak koje su joj vlastite (Crkvi m. op.) osobito su ove: uređenje bogoštovlja, briga za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima."

⁴ Usp. F. X. Wernz - P. Vidal, *Ius canonicum*, Tomus IV, *De rebus*, vol. II., Romae 1935., br. 736, str. 183.

⁵ Kada u ovome radu pišemo Zakonik iz 1983. mislimo na: *Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25. Januarii 1983)*, u: *Acta Apostolicae Sedis* (dalje AAS), 75(1983), str. 1-317.

Crkvena vremenita dobra dijele se na: *tjelesna i netjelesna*, a ona se opet dijele na pokretna i nepokretna. *Tjelesna* su ona dobra koja se može dotaknuti, koja su fizički vidljiva (npr. zgrade, životinje, zemljište i sl.); *netjelesna* su ona dobra koja se mogu shvatiti umom (npr. imovinska prava, ugovori, itd.). Postoje posvećene stvari (res sacrae), one koje su posvećene i određene za bogoslužje (kan. 1171); svete slike (kan. 1188), svete moći (kan. 1190), sveta mjesta (kan. 1214), posvećena i dragocjena dobra (kan. 1220, § 2), posvećene stvari (kan. 1269, 1376). Primjerice nije dopušteno posvećene stvari upotrebljavati u profane svrhe, iako one mogu biti necrkvene, odnosno, iako su blagoslovljene ili posvećene, one mogu biti u vlasništvu privatnih osoba (kan. 1171).

Kada se proučava kanonsko pravo o vremenitim crkvenim dobrima, treba imati uvijek u vidu da vremenite stvari s gledišta građanskoga zakonodavstva mogu biti različite već prema tome kako ih zakonodavac shvaća: sastavljene, djeljive, nedjeljive, izvan prometno sposobne, prometno nesposobne, jednostavne, nepokretne, pokretne, nepotrošne, potrošne, procjenljive, neprocjenljive, tjelesne, netjelesne, nezamjenljive, zamjenljive, ograničene u prometu, opasne; bilo koja stvar može biti napuštena stvar (res derelictae), ničija stvar (res nullius) ili ona kojoj se zna pravni vlasnik.

Kada je riječ o vremenitim dobrima onda *vrijedi načelo*: svaki slobodni subjekt može slobodno posjedovati i stjecati stvari te upravljati stvarima osim u onim slučajevima kada mu to zakon (crkveni i državni) izričito zabranjuje.

Crkveni zakonodavac je na početku V. knjige Zakonika iz 1983. "Vremenita crkvena dobra", donio pet kanona (kan. 1254-1258),⁶ bez posebnoga naslova, iako je u nacrtu V. knjige bilo predloženo da se postave u posebni naslov "Canones praeliminares", ali su na kraju članovi Papina povjerenstva za reformu Zakonika na sjednici 19. lipnja 1979. odlučili da se izbriše naslov iz Nacrta "Tit. I. Canones praeliminares".⁷ U konačnoj redakciji Zakonika iz 1983. prvih pet

⁶ Ovdje posebno ne obrađujemo Naslov XXIII. "Vremenita Crkvena dobra", kan. 1007-1009. Zakonika kanona Istočnih Crkava: usp. dvojezični tekst: latinski i hrvatski u: *Zakonik kanona Istočnih Crkava proglašen vlašću Pape Ivana Paula II. s izvorima* (dalje: ZKIC), Glas Koncila-Zagreb, Zagreb, 1996. Izvorni latinski tekst: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, auctoritate Ioannis Pauli PP. II. promulgatus* (18 octobris), u: AAS 82 (1990), str. 1045-1363.

⁷ Usp. *Pontificia commissio Codici Iuris Canonici recognoscendo Communicatione* (dalje: *Communicationes*), 5(1973), br. 1, str. 94; *Communicationes*, 12 (1980), br. 2, str. 395. U *Communicationes* 9 (1977), br. 2, str. 269-270. čitamo: "Schema

kanona smješteno je u V. knjigu bez posebnog naslova. Gledajući iz kuta nomotehnike, ipak naslov služi za orijentaciju, ali ne kao i zakon.

No, kako bilo da bilo, obradit ćemo kan. 1254-1258. pod naslovom, ne kao *prethodni kanoni* kako je bio u *Shemi* 1979. ili *uvodni kanoni*,⁸ nego nam se čini da je bolje te kanone nazvati *temeljnim* kanonima cijele V. knjige Zakonika iz 1983. "Vremenita crkvena dobra"; kanone 1254-1258. zakonodavac je donio na početku V. knjige radi razumijevanja kanona koji slijede u Zakoniku iz 1983. o vremenitim crkvenim dobrima (kan. 1259-1310).

Novost u zakonima o vremenitim dobrima jest upravo i novost koju je odredio II. vatikanski sabor.⁹ Pojedini izvori svjedoče koliko crkveni zakonodavac drži do časne tradicije; crkveni zakonodavac je, u temeljnim kanonima o crkvenim vremenitim dobrima, spojio dugu povijesnu zakonodavnu tradiciju Crkve s odlukama II. vatikanskoga sabora. Glavni su izvori:

1. CIC 1917. kan. 1254-1258, 1495, § 1-2, 1496, 1497, § 1, 1498, 1499, § 2.

2. Odluke II. vatikanskoga sabora o vremenitim dobrima: *Apostolicam actuositatem* (dalje: AA), br. 8; *Lumen gentium* (dalje: LG), br. 8; *Christus Dominus* (dalje: CD), br. 28; *Dignitatis humanae* (dalje: DH), br. 13, 14; *Gaudium et spes* (dalje: GS), br. 42, 76; *Presbyterorum ordinis* (dalje: PO), br. 17. Crkva se služi sredstvima koja odgovaraju evanđelju (GS 76).¹⁰

Pri obradi temeljnih kanona služimo se metodom o razumijevanju ili shvaćanju crkvenih zakona koju je propisao Zakonik iz 1983. u kan. 17; za svaki kanon dali smo naše naslove: Prirođeno

---

"De iure patrimoniali Ecclesiae", iuxta adumbratam ordinem systematicum novi Codicis, erit Lib. V. Et quinque titulos comprehendit, scilicet: 1. canones generales (cann. 1-12); 2) de subiecto domini (cann. 13-17); 3) de administratione bonorum (cann. 18-34); 4) de acquisitione, de alienatione et speciatim de contractibus (cann. 35-44); 5) de piis voluntibus in genere et piis foundationibus (cann. 45-57)."

⁸ Crkveni pravnik V. De Paolis, *I beni temporali della Chiesa*, Edizioni Dehoniane Bologna, Bologna, 1995. str. 49. za kan. 1254-1258. stavio je naslov *I canoni introduttori*.

⁹ Usp. AAS 75(1983), dio II, str. XII.; usp. V. De Paolis, *I beni temporali della Chiesa. Canoni preliminari (cann. 1254-1258) e due questioni fondamentali*, u: *I beni temporali della Chiesa. XXII Incontro di Studio Passo della Mendola-Trento 3 luglio-7 luglio 1995*, a cura di Gruppo Italiano Docenti di Diritto canonico (Quaderni della Mendola 4), Milano, 1997., str. 18.

¹⁰ Usp. H. Heimerl – H. Pree, *Handbuch des Vermögensrechts der katholischen Kirche*, Regensburg, 1993., str. 54, br. 1/9.

pravo Katoličke crkve na vremenita dobra kako bi postigla vlastite svrhe (kan. 1254, § 1-2); Subjekti sposobni stjecati,¹¹ posjedovati,¹² otuđivati¹³ i upravljati vremenitim dobrima¹⁴ (kan. 1255); Vlasništvo

¹¹ O stjecanju crkvenih vremenitih dobara vidi: Zakonik iz 1983. kan. 1259-1272.

¹² Posjed (possessio) je mogućnost raspolagati određenim stvarima odnosno posjed je faktično stanje zaštićeno pravom. "Moderna doktrina označuje vlast nad stvari spojeno s voljom stvar držati za sebe, kao juridički posjed" (B. Eisner i M. Horvat, *Rimsko pravo*, str. 213). Kada crkveni zakonodavac kaže da Crkva ima prirodno pravo posjedovanja vremenitih dobara misli na to da Crkva ima mogućnost raspolagati vremenitim dobrima i faktično raspolaganje njima zaštićeno prirodnim pravom i pozitivnim zakonima. Pozitivni su zakoni: crkveni i državni na koje crkveno pravo upućuje.

Odnos čovjek-stvar može biti trostruki: *mehanički odnos*, npr. kada netko ne zna da mu je netko stavio nešto u automobil, čovjek u takvom slučaju nije svjestan. On za dotičnu stvar ne zna; *detencija*, čovjek je svjestan toga odnosa, čovjek drži stvar s voljom; *posjed* je faktični odnos čovjeka i stvari i sličan je detenciji. Dva su shvaćanja pojma posjeda: *rimski*, koji neki nazivaju *subjektivistički* i *germanski* ili *objektivistički*. Prema rimskom shvaćanju posjeda konstitutivni su element: *corpus possessionis* i *animus possidendi*. *Corpus* znači *objektivistički element* - faktično držanje stvari; *animus* je subjektivni element ili *volja* da se stvar drži kao svoja (animus rem sibi habendi). Prema rimskom shvaćanju posjed stvari se shvaća kao držanje stvari s voljom da se drži kao svoja, za sebe, tj. za određene svrhe. Crkveni je pravni poredak prihvatio *rimski-subjektivistički* pojam posjeda: *corpus + animus* = faktično prirodno pravo posjedovati stvar (kan. 1254, § 1) za svoje određene svrhe (kan. 1254, § 2).

Zakonodavstvo Republike Hrvatske u procesu je svoje zakonodavstvo prilagoditi *europskokontinentalnim* građanskim pravnim uređenjima, ono prihvaća teoriju *objektivističkog* shvaćanja posjeda prema kojoj *animus possidendi* ne ulazi u konstitutivni element posjeda, dovoljan je *corpus*. Naime, *Vedriš i Klarić*, kažu: "Prema odredbi iz st. 1. čl. 10 ZV (Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, m. op.) posjed stvari ima svaka osoba koja ima faktičnu vlast na stvari, bilo da je izvršava osobno ili preko druge osobe kojoj je stvar dala temeljem određenog pravnog posla". (M. Vedriš i P. Klarić, *Građansko pravo. Opći dio, stvarno pravo, obvezno pravo i nasljedno pravo*, šesto izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002., str. 190. Posjedovati se mogu samo one stvari na kojima se može steći pravo vlasništva.

¹³ Crkveni zakonodavac nije posvetio samostalno poglavlje o otuđenju vremenitih dobara, nego je, kada govori o ugovorima, postavio zakonsku normativu i o otuđenju (kan. 1290-1298). Prema *Rogiću*: "Otudenje u strogom smislu je zakonit prijenos prava vlasništva nad nekim predmetom s jednog vlasnika na drugog. U širem se smislu pod otuđenje razumijeva svaki pravni posao, kojim se imovinska prava jednog subjekta prenose na drugoga, a da se pri tom samo pravo vlasništva ne prenosi". (I. Rogić, *Imovinsko pravo Katoličke crkve* (ciklostil), Đakovo, 1960., str. 146).

¹⁴ Upravu (upravljanje) vremenitim dobrima, *Rogić* definira: "Pod upravom crkvenim dobrima razumijeva se obavljanje onih poslova, koji su potrebni, da crkveno dobro ostane trajno sačuvano u svojoj cjelini, opsegu i vrijednosti, a po mogućnosti i povećano, odnosno poboljšano, te osim toga, da ono donosi čim

vremenitih dobara (kan. 1256); Pojam crkvenog dobra (kan. 1257, § 1-2); Značenje riječi Crkva u V. knjizi Zakonika iz 1983. (kan. 1258).

U obradi se služimo izvorima i literaturom te se pozivamo i na paralelna mjesta u Zakoniku iz 1983., sve radi ispravnijeg shvaćanja temeljnih kanona. Oni su neophodni za pravnu i praktičnu primjenu cjelokupnoga crkvenog zakonodavstva o vremenitim dobrima Opće crkve; sustavno ne obrađujemo odgovarajuće kanone za vremenita dobra iz Zakonika kanona Istočnih Crkva iz 1990., njih smo, radi praktičnih razloga, naravi, donijeli u bilješkama ovoga rada.

1. PRIROĐENO PRAVO CRKVE NA VREMENITA DOBRA I VLASTITE SVRHE CRKVENIH DOBARA

Can. 1254 - § 1. *Ecclesia catholica bona temporalia iure nativo, independenter a civili potestate, acquirere, retinere, administrare et alienare valet ad fines sibi proprios prosequendos.*

§ 2. *Fines vero proprii praecipue sunt: cultus divinus ordinandus, honesta cleri aliorumque ministrorum sustentatio procuranda, opera sacri apostolatus et caritatis, praesertim erga egenos, exercenda.*

Kan. 1254 - § 1. Katolička Crkva može po prirodnom pravu, neovisno o svjetovnoj vlasti, stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite.

§ 2. Svrhe pak koje su joj vlastite osobito su ove: uređenje bogoštovlja, briga za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima.

a) Izvori za kan. 1254- § 1-2¹⁵ jesu:

1. CIC 1917,¹⁶ kan. 1495, § 1, 1496;

---

veću korist za promicanje one pobožne svrhe, kojoj je namijenjeno" (Rogić, *Imovinsko pravo...*, str. 61). O upravljanju crkvenim vremenitim dobrima vidi: *Zakonik iz 1983.*; kan. 1273-1289.

¹⁵ ZKIC, kan. 1007: "U brizi za duhovno dobro ljudi Crkvi su potrebna vremenita dobra i njima se ona služi koliko to traži njeno poslanje; zato njoj pripada prirodno pravo stjecanja, posjedovanja, otuđivanja vremenitih dobara i upravljanja njima, koja su joj potrebna za njezine svrhe, osobito za bogoštovlje, za djela apostolata i dobrotvornosti, a i za odgovarajuće uzdržavanje službenika."

¹⁶ *Codex iuris canonici Pii X pontificis maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, u: AAS 9 (1917), str. 11-456. U radu smo se služili,

2. Pismo Pape Benedikta XV. od 20. ožujka 1919.¹⁷

3. Sveta kongregacija za biskupe, Directorio de pastorali ministerio Episcoporum od 22. 02. 1973., koji počinje riječima "Ecclesiae imago",¹⁸ br. 123, 127, 133, 134;

4. Konkordat između Svete Stolice i Republike Italije od 11. veljače 1929, čl. 30.¹⁹

5. Papinsko povjerenstvo za vjerodostojno tumačenje kanona Zakonika, odgovor, 23. srpnja 1953;²⁰

6. Dokumenti II. vatikanskoga sabora: AA, br. 8; PO, br. 17; LG, br. 8; CD, br. 28; DH, br. 13, 14; GS, br. 42, 76.²¹

b) Prirođeno pravo

Kristova Crkva nije samo duhovna stvarnost, Otajstveno Tijelo Kristovo, ona je, kako nas uči II. vatikanski sabor u LG 8, također i vidljiva i društvena stvarnost, posebna složena stvarnost na zemlji, koju nije ustanovila nijedna svjetovna vlast nego sam Gospodin Isus Krist. Zato ona "može po prirođenom pravu (iure nativo), neovisno o svjetovnoj vlasti (independentem a civili potestate), stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite." Prema kan. 222, § 1: "Vjernici (Christifideles) su obvezni pomagati Crkvi u njezinim potrebama da bi imala što je potrebno za bogoštovlje, za djela apostolata i dobrotvornosti i za dolično uzdržavanje službenika" (usp. kan. 1254, § 2). Osim toga: "vjernici su također obvezni promicati društvenu

---

također i s izvorima koji su naznačeni u: *Codex iuris canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus praefatione fontium annotatione et indice analyticalo-alphabetico ad emo Petro Card. Gasparri auctus*, Romae, Typis polyglottis Vaticanis, 1934.

¹⁷ AAS, 11 (1919), str. 123.

¹⁸ X. Ochoa, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae* (dalje: LE), vol. V. *Leges annis 1973-1978 editae, Commentarium pro Religiosis*, Roma, 1980., br. 4174, stupci 6462-6539.

¹⁹ AAS, 21 (1929), str. 289.

²⁰ X. Ochoa, LE, vol. II, Roma, 1969, stupac 3151.

²¹ Usp. J. Brkan, *Utjecaj drugog vatikanskog sabora na V. knjigu Zakonika iz 1983. o Crkvenim vremenitim dobrima*, u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003), br. 1, str. 155-173. Ovdje se služimo hrvatskim prijevodom: II. vatikanski sabor, *Dokumenti*. Latinski i hrvatski, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1970.

pravdu i, spominjući se Gospodnje zapovijedi, pomagati siromasima iz svojih prihoda” (kan. 222, § 2).²²

Drugi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji o Crkvi - LG br. 8. kaže: “Krist, jedini Posrednik, ustanovio je na ovoj zemlji i neprestano uzdržava svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, ufanja i ljubavi, kao vidljivi organizam, po kojemu na sve razlijeva istinu i milost. Ali, društvo sastavljeno od hijerarhijskih organa i mistično Kristovo Tijelo, vidljivi zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva koja već posjeduje nebeska dobra, ne smije se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvarnost, koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa.”

Crkva ne bi mogla vršiti posebno poslanje koje joj je Isus Krist namijenio, bez sredstava kao što su vremenita dobra, kao što je izgradnja Kraljevstva Božjega, vođenje ljudi Kristovim putem prema vječnom spasenju, pomaganju siromaha (karitas). Posebno vjernici ne bi mogli vršiti trostruku Kristovu službu: svećeničku, učiteljsku i pastirsku. Sve je, naime, u Crkvi usmjereno prema *spasenju duša*,²³ pa i onda kada je riječ o vremenitim dobrima; Crkvi služe vremenita dobra kao i sredstva radi spasenja ljudi; ona je već od apostolskih vremena imala svijest o *prirođenom pravu* (ius nativum) samim ustanovljenjem (rođenjem), stjecati (acquirere), posjedovati (retinere), upravljati (administrare) i otuđivati (alienare) vremenita dobra da bi postigla vlastite svrhe (kan. 1254, § 1)²⁴ što mora biti u

²² Kan. 222, § 1-2, temelji se na: CIC 1917, kan. 1496; AA 8, 21; DH 1, 6, 14; AG 36; PO, 20, 21; GS, 26, 29, 42, 65, 68, 69, 72, 75, 88; Pavao VI. pobudnica *Nobis in animo* od 25. ožujka 1974., u: AAS 66 (1974), str. 185.

²³ *Spasenje duša - salus animarum* - (kan. 1752) jest opća i najveća norma svih crkvenih zakona. U kan. 1752. čitamo “salute animarum, quae in Ecclesia suprema lex esse debet.” Spasenje duša koje se traži u crkvenom zakonodavstvu jest najveća razlika između svrhe crkvenih i građanskih zakona; spasenje duša je “ratio legis” u crkvenom poretku. Za vrijeme reforme crkvenog zakonodavstva, papa Pavao VI. rekao je da crkveno pravo treba “totum inseritur in actionem salvificam qua Ecclesiae opus redemptionis continuat” (papa Pavao VI. se izrazio u nagovoru službenicima Rimske Rote, u: *Communicationes* 5 (1973), br. 1, str. 13. Usp. kan. 747, § 2, 1737, § 3, 1215, § 2, 1222. Objekt crkvenoga prava jest i karitativno djelovanje Crkve kao što je “vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima” (kan. 1254, § 2). Usp. D. Composta, *La 'salus animarum' scopo del diritto della Chiesa*, u: *La nuova legislazione canonica. Corso sul Nuovo Codice di Diritto canonico, 14-25 febbraio 1983.*, Pontificia Università Urbaniana, Roma, 1983., str. 243-260.

²⁴ Crkveni zakonodavac je za kan. 1254, § 1. Zakonika iz 1983. preuredio kan. 1495, § 1. CIC 1917.: ispustio je “et Apostolica Sedes” i “libere” (slobodno) te nadodao “et alienare” (i otuđivati). CIC 1917, kan. 1495, § 1: “Ecclesia catholica

duhu Evandjelja, prema samoj naravi i poslanju Crkve koje joj je namijenio njezin utemeljitelj Isus Krist, a nastavlja Isusov vikar na zemlji rimski prvosvećenik - Sveti Otac Papa, koji "snagom prvenstva u upravljanju (vi primatus regiminis) ima vrhovno upravljanje i raspolaganje svim crkvenim dobrima" (kan. 1273).

Kada crkveni zakonodavac u kan. 1254, § 1. kaže da Katolička crkva ima prirođeno (rođeno) pravo neovisno o svjetovnim vlastima, "stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite", misli na njezino urođeno pravo koje joj ne daje nijedna svjetovna vlast ili bilo koje svjetovno pravo. Ona ima prirođeno pravo po samom ustanovljenju, tj. Crkvu nije ustanovila nijedna svjetovna vlast nego sam Gospodin Isus Krist, Bog i čovjek. Prema našoj vjeri Duh Sveti je duša Crkve, ali njome upravljaju konkretni ljudi kao instrumenti Duha Svetoga, njezina uprava. Ona ima duhovni element i ljudski element (LG 8, GS 76). Osim što Crkva ima prirođeno pravo vremenita dobra posjedovati, stjecati te njima upravljati, ona ima i vlastito pravo na vremenita dobra kao i drugi, što proizlazi iz same naravi Crkve, a ne iz neke svjetovne vlasti. Ustav Republike Hrvatske u poglavlju "Gospodarska, socijalna i kulturna prava" izričito kaže: "Jamči se pravo vlasništva. Vlasništvo obvezuje. Nositelji vlasničkog prava i njihovi korisnici dužni su pridonositi općem dobru. Strana osoba može stjecati pravo vlasništva uz uvjete određene zakonom. Jamči se pravo na nasljeđivanje".²⁵ "Nepovredivost vlasništva"²⁶ Ustav Republike Hrvatske ubraja u najveće vrednote ustavnog poretka. Sveta Stolica i Republika Hrvatska su se u međunarodnom Ugovoru²⁷ o pravnim pitanjima složile na temelju općih demokratskih načela, Ustava Republike Hrvatske, građanskoga prava te kanonskoga prava, da

---

et Apostolica Sedes nativum ius habent libere et independenter a civili potestate acquirendi, retinendi et administrandi bona temporalia ad fines sibi proprios prosequendos." (Katolička crkva i Apostolska Stolica imaju prirođeno pravo da slobodno i neovisno od građanske vlasti vremenita dobra stiče, posjeduje i njima upravlja za promicanje svojih vlastitih svrha." (I. Rogić, *Imovinsko pravo Katoličke Crkve*, (ciklostil), Đakovo, 1960., str. 3).

²⁵ *Ustav Republike Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb, 2001., čl. 48, str. 66.

²⁶ *Ondje*, čl. 3, str. 39.

²⁷ *Ustav Republike Hrvatske*, čl. 140: "Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava."

Republika Hrvatska priznaje i Katoličkoj crkvi i njezinim pravnim osobama pravo vlasništva. Tim Ugovorom Republika Hrvatska ne daje pravnu osobnost crkvenim pravnim osobama nego im je priznaje onakvu kakvu je imaju prema kanonskom pravu da bi mogle sudjelovati u pravnom prometu prema zakonima Republike Hrvatske. To što Katoličkoj crkvi "Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima" priznaje javnu pravnu osobnost (čl. 2, br. 1),²⁸ nikako ne znači da joj neka svjetovna vlast daje pravnu osobnost, ona joj samo napismeno, na pisani način, pozitivnim činom, priznaje sposobnost u pravnom prometu kao i drugim javnim pravnim osobama u Republici Hrvatskoj, osim ako je drugačije izričito određeno. Ovdje "osim ako" smatramo uvjetnom česticom. Samo priznanje Katoličkoj crkvi i njezinim pravnim osobama sudjelovanja u pravnom prometu, temelji se i na jamstvu vlasništva koje je propisao čl. 17. Opće deklaracije o ljudskim pravima UN-a te čl. 1. prvog protokola uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima, kao i zakoni pojedinih država kontinentalno europskoga pravnog kruga.²⁹ Ti su zakoni i ugovori temelj imovinskopravnog uređenja kojih se trebaju držati i Katolička crkva i njezine pravne osobe, osim u onim slučajevima o kojima govori kan. 22: "ako nisu protivni božanskom pravu i ako se kanonskim pravom ne određuje što drugo."

Shvaćanje Crkve da ona ima prirodno pravo na vremenita dobra, kako nam svjedoči povijest³⁰ nije uvijek, u svim državama i svim svjetovnim sustavima prihvaćano. Crkva se znala nositi s progoniteljima i Rimskim pravom, s liberalizmom, regalistima koji nisu negirali prava Crkve na vremenita dobra, nego su naučavali da Crkva nema prirodno pravo koje dolazi od njezina božanskog ustanovljenja već da dolazi od svjetovnih vlasti (potestate civili). Posebno su Crkvi negirali pravo na posjedovanje vremenitih dobara, čak su joj nemilosrdno i bespravno krali (oduzimali) ne samo za vrijeme Francuske revolucije nego i u državama u kojima je posebno na vlasti bila komunistička partija. Da bi nekako ublažila nepravde

---

²⁸ Usp. *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*. Povijest nastanka i komentar Nikola Eterović. Predgovor Josip Bozanić, Glas Koncila, Zagreb, 2001., 149-154.

²⁹ Usp. *Stvarno pravo*, (redaktor: prof. dr. Nikola Gavella), Informator, Zagreb, 1998., str. 27. O zakonima kao izvorima stvarnog prava u Republici Hrvatskoj usp. *Onđe*, str. 28 sl.; o podzakonskim propisima te međunarodnim ugovorima usp. str. 30 sl.

³⁰ Usp. V. De Paolis, *I beni temporali della Chiesa*, str. 61-66, 249 sl.

prema Crkvi za oduzetu imovinu “u vrijeme jugoslavenske komunističke vlasti”, u Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima, čl. 2, a, b, c, određeno je: a) da joj se vrati ono što je moguće vratiti prema zakonskim odredbama; b) da se nađe odgovarajuća zamjena za dio dobara koja nije moguće vratiti; c) da se pravnim osobama Katoličke crkve isplati naknada u novcu za ostalu imovinu koja neće biti vraćena. U načelu je to pravno riješeno, ali u praksi ide sporo.³¹

Od srednjeg vijeka bilo je borbe između Crkve i svjetovnih vlasti oko investiture i vremenitih dobara; išlo se tako daleko da se Crkvi i njezinim službenicima odricalo prirodno pravo na postavljanje službenika – *biskupa* i na vremenita dobra. U toj borbi, Papa Grgur VII. osjetio se toliko jakim da je čak kaznio cara Henrika IV. Car je popustio i poklonio se papi u *Canossi* godine 1077. Nakon tolikih borbi pronađeno je kompromisno rješenje: Car i Papa su popustili, tako da je sklopljen nagodbeni ugovor od dvije povelje, prvi poznati konkordat između Crkve (pape Kalista II.) i države (cara Henrika V.), 23. rujna 1122. u Wormsu (poznat kao Wormski konkordat). Od tada su konkordati pravna osnova ili pravni okvir uređivanja odnosa između Crkve i država, političkih zajednica. U Wormskom konkordatu “Henrik se odrekao investiture prstenom i palicom, ali je zadržao pravo na investituru regalizma, koja se imala udjeljivati žezlom³²”. S Wormskim konkordatom započelo je novo poglavlje u uređivanju odnosa između Crkve i države, što je nastavljeno i u Zakoniku iz 1983., gdje se u kan. 3. kaže da kanoni Zakonika ne ukidaju ni potpuno ni djelomično ugovore koje je Apostolska Stolica sklopila s državama ili drugim političkim zajednicama i crkveni ih zakonodavac ostavlja na snazi “bez obzira na protivne propise ovog zakonika”. Pri sklapanju novih ugovora, Apostolska Stolica nastavlja dijalog i studiozno pronalazi zadovoljavajuća obostrana rješenja za slobodno djelovanje njezinih pravnih osoba u slobodnim državama i političkim zajednicama.

Tijekom povijesti Crkvi su nijekali moralnu osobnost - javnu pravnu osobnost - tako da je Crkvi i njezinim javnim pravnim osobama nijekana sposobnost pravnoga prometa onako kako ga imaju druge skupnosti (pravne osobe), npr. Arnold iz Brescie (oko

³¹ Usp. *Ugovor između svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima*, u: Narodne novine, Srijeda, 30. prosinca 1998., br. 18, str. 721-723.

³² H. Jedin, *Velika povijest Crkve*, treći svezak, prvi polusvezak (s njemačkog preveli Josip Ritig i Leo Držić), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1971., str. 448.

1139.), valdezi (prije 1210.), Marsilije Padovanski (god. 1327.); Wyclif³³ je naučavao da je Isus zabranio Crkvi posjedovati vremenita dobra, što je 22. veljače 1418. osudio papa Martin V. bulom "Inter cuncta".³⁴

Crkva se protiv onih koji su joj krali ili nijekali prirodno pravo na posjedovanje vremenitih dobara borila čak i osudama kao što su one pape Martina V. na crkvenom saboru u Konstanzu (1414.-1418.), na sjednici (sessio) XLII, od 21. ožujka 1418.³⁵ i pape Pija IX. u Sylabusu (prop. 26, 27).³⁶

No, ostavimo povijest. Crkveni zakonodavac je na temelju stalnog shvaćanja Crkve propisao kan. 1254, § 1. koji kaže da "Katolička Crkva", ima svojstvo moralne osobe po samoj božanskoj uredbi (kan. 113, § 1) i da ima prirodno pravo na vremenita dobra prema pravnoj odredbi kako bi postigla vlastite svrhe (kan. 1254, § 1). Kada je riječ o Katoličkoj crkvi, onda nam kan. 204, § 2 kaže o kojoj se moralnoj osobi radi, izričitim riječima: "Ta Crkva, na ovom svijetu sazdana i uređena kao društvo, opstoji u Katoličkoj Crkvi kojom upravljaju Petrov nasljednik i biskupi s njim u zajedništvu." Katolička crkva ima pravo "stjecati, posjedovati i otuđivati" vremenita dobra te "upravljati" njima neovisno o svjetovnim (građanskim) vlastima.

Crkva ima i prirodno pravo da u nekim slučajevima prihvaća svjetovne zakone, odnosno upućuje na njih, u našem slučaju o vremenitim dobrima; to ne znači da joj pravo na vremenita dobra daju svjetovne vlasti, nego ona prihvaća rješenja svjetovnih zakona, tako da samim prihvaćanjem oni postaju i crkveni zakoni, tj. oni su "kanonizirani".³⁷ Prema građanskim zakonima treba se odnositi prema odredbi kan. 22., koji kaže: "Građanski zakoni, na koje upućuje crkveno pravo, neka se u kanonskom pravnom poretku održavaju s jednakim učincima, ako nisu protivni božanskom pravu

---

³³ Usp. *Denzinger*, 1160, 1182, 1183.

³⁴ Usp. *Conciliorum oecumenicorum decreta*, editio tertia, Instituto per le scienze religiose, Bologna, str. 447., bilješka 1.

³⁵ Usp. *Conciliorum oecumenicorum decreta*, str. 447-450.

³⁶ *Enchiridion Symbolorum definitonum et declarationum de rebus fidei et morum. Quod primum edidit Henricus Denzinger et quod fundamentus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus Schönmetzer S. L.*, editio XXXIV emendatus, (dalje DS), Herder, Barcinone-Friburgi Brisgoviae-Romae-Neoboraci, 1967., br. 2926-2927; usp. Wernz - Vidal, *Ius canonicum*, str. 185-191.

³⁷ Usp. kan. 1259, 1284, 1286, 1299.

i ako se kanonskim pravom ne određuje što drugo.” Vrlo je važno ono “ako nisu protivni božanskom pravu”; onaj svjetovni poredak koji bi nijekao Katoličkoj crkvi pravo “neovisno o svjetovnoj vlasti, stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima” radio bi protiv crkvenog prirođenog prava koje je crkveni zakonodavac i u kan. 1254, § 1. potvrdio pozitivnim propisom.

Bilo koja druga crkvena pravna osoba ima “pravo stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite”, prema kanonima, statutima i odlukama mjerodavnih ordinarija ili poglavara. Osim Katoličke crkve i Apostolske Stolice, sve pravne osobe postaju po samom zakonu ili *aktu ustanovljenja* (Crkveno pravo) ili aktom *ustanovljenja i registracijom* (Hrvatsko državno pravo).

Kada je riječ o neovisnosti Crkve o građanskim vlastima i njezinoj slobodi djelovanja glede pitanja vremenitih dobara, o tome govore izvori za kan. 1254, § 1. Zakonika iz 1983.: uz CIC iz 1917. kan. 1495, § 1. koji kaže da Katolička crkva ima pravo *slobodno* (što se ne nalazi u Zakoniku iz 1983.) i neovisno o građanskim vlastima vremenita dobra stjecati, posjedovati i njima upravljati, još je veoma važan i nauk iz dokumenata II. vatikanskoga sabora,³⁸ počevši s LG, br. 8. koji naglašava da je Crkva i “vidljivi organizam” te da “ova Crkva, ustanovljena i uređena na ovom svijetu kao društvo, nalazi se u Katoličkoj crkvi, kojom upravlja nasljednik sv. Petra i biskupi sjedinjeni s njime (...)”. Crkvu ne bi bilo moguće zamisliti bez služenja, bez obavljanja svete službe s kojom su povezana i materijalna sredstva (CD, br. 28). U DH, br. 13., između ostalog čitamo: “svakako je najvažnije da bi Crkva uživala toliku slobodu koliko zahtijeva briga za spas ljudi (...). Sloboda Crkve je osnovno načelo u odnosima između Crkve i javnih vlasti i cijelog građanskog poretka.” GS, br. 76. izričito kaže: “Politička zajednica i Crkva su, svaka na svome području, neovisne jedna o drugoj i autonomne. (...) I sama se Crkva služi vremenitim stvarima koliko to zahtijeva njena misija.”³⁹

³⁸ Usp. L. Mistó, *I beni temporalì della Chiesa (can. 1254-1310)*, u: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, seconda ed. (a cura del Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico), Pontificia Università Lateranense, Roma, 1992., str. 350-368; D. Faltin, *Il diritto di proprietà et uso dei beni temporalì da parte della Chiesa*, u: *Problemi e prospettive di diritto canonico*, Brescia, 1977., str. 227-240.

³⁹ Usp. Brkan, *Utjecaj drugog vatikanskoga sabora...*, str. 159-163.

c) *Svrhe koje su Katoličkoj crkvi vlastite*

Od samog njezina ustanovljenja, Crkvi su bila potrebna vremenita dobra, ne samo bilo koji "patrimonium";⁴⁰ vremenita su dobra ona dobra ili ona sredstva koja posebno pomažu kršćanima (svetima) u vlastitim kršćanskim zajednicama (međusobno pomaganje unutar jedne kršćanske zajednice, kršćanske općine) ili za druge kršćanske zajednice općenito te kao pomoć siromašnijim Crkvama; na taj se način izražavalo zajedništvo i solidarnost među Crkvama; vjernici su sakupljali materijalna dobra za uzdržavanje crkvenih službenika čime se izražavala solidarnost, vrednovanje i pomoć efikasnijem naviještaju Evandjelja. U tom su smislu kršćani od početka imali svijest da trebaju i materijalnim dobrima pomagati potrebnije, siromahe. Budući da su apostoli napustili sve i pošli za Isusom, kao ljudima od krvi i mesa trebala su im i vremenita dobra. I apostoli su imali blagajnika koji je imao "kesu" (Iv 12,6). Milostinja koju su ljudi davali apostolima, bila je namijenjena za uzdržavanje prve Isusove zajednice (Isus + Apostoli) i potrebe sirotinje; Apostoli su imali i kruha i riba (Mt 1,7; 15,34, imali su i 200 denara koje su uštedjeli, a to nije bila mala ušteda prema nekima, jedan denar bila bi radnička dnevnic). I za Isusa⁴¹ i za apostole vremenita su dobra uvijek sredstva za život i pomaganje siromasima, ali ona ne mogu imati prednost pred duhovnim stvarnostima. Prvo mjesto pripada Bogu. Bez opsluživanja katoličkog morala i crkvenih zakona o vremenitim dobrima bila bi opasnost da se pomalo, u crkvenu zajednicu uvuku abuzusi tako da pogrešan odnos prema vremenitim dobrima poprimi nešto religioznoga, umjesto da kršćanima svih vremena prva kršćanska zajednica, koju nekako možemo smatrati čak prvom javnom

---

⁴⁰ Riječ "patrimonium" može značiti i vremenita dobra i drugo, usp. npr. kan. 251 "patrimonio filosofico", kan. 578 "patrimonium eiusdem instituti". U V. Knjizi Zakonika iz 1983. riječ "patrimonium" se u kan. 1283. i 1285. odnosi na crkvena vremenita dobra.

⁴¹ Usp. L. Marjanović, *Isus i novac*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 124 (1996), br. 6, str. 356-364, posebno str. 363-364. Tomislav Bondulić je napisao: "Kada je riječ o materijalnim pitanjima u Crkvi, načelno vrijedi postavka: besplatnost, siromaštvo i pravo živjeti od službe" (T. Bondulić, *A što s dobrotvoljnim prilogom od blagoslova kuća*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 124(1996), br. 4, str. 239. Smatram da je vrijedno usporediti cijeli broj 4/1996, *Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije o crkvenim vremenitim dobrima*. Usp. članak poznatog pravnika i profesora kanonskog prava na Teologiji u Đakovu: N. Škalabrin, *Crkvena dobra*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 124(1996), br. 4, str. 215-219.

pravnom osobom, bude uzor i putokaz kako živjeti kršćanski. *Djela apostolska*, naime govore: "Svi koji prigriše vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko.⁴² Sva bi imanja i dobra prodali i porazdijelili svima kako bi tko trebao. Svaki bi dan jednodušno i postojano hrlili u Hram, u kućama bi lomili kruh te u radosti i prostodušnosti srca zajednički uzimali hranu hvaleći Boga i uživajući naklonost svega naroda. Gospodin je pak danomice zajednici pridruživao spasenike" (Dj 2, 44-47).

Tako nas izvještava pisac *Djela apostolskih*, a sv. Pavao piše Rimljanima: "Makedonija i Ahaja odlučiše očitovati neko zajedništvo prema siromašnim svetima u Jeruzalemu. Da, odlučiše, a i dužni su im. Jer ako su pogani postali sudionicima njihovih duhovnih dobara, dužni su im u tjelesnima pomagati" (Rim 15,26-27). Sv. Pavao piše Korinćanima, jer su mu neki od njih prigovarali radi sakupljanja milostinje: "Ne znate li: koji obavljaju svetinje, od svetišta se hrane; i koji žrtveniku služe, sa žrtvenikom dijele? Tako je i Gospodin onima koji evanđelje navješćuju odredio od evanđelja živjeti." (1 Kor, 9,13-14). Stav sv. Pavla temelji se na naravnom pravu, Starozavjetnom zakonu i novozavjetnim odredbama jer oni koji navješćuju Evanđelje od Evanđelja žive.⁴³ U sakupljanju materijalnih dobara apostol Pavao je vidio znak jedinstva između Crkava koje je on osnovao s palestinskim judeokršćanskim kršćanskim zajednicama. Sv. Pavao, naime, piše: "U pogledu sabiranja za svete, i vi činite kako odredih crkvama galacijskim. Svakoga prvoga dana u tjednu neka svaki od vas kod sebe na stranu stavlja i skuplja što uzmogne da se ne sabire istom kada dođem. A kada dođem, poslat ću s preporučnicom one koje odaberete da odnesu vašu ljubav u Jeruzalem. Bude li vrijeme da i ja pođem, poći će sa mnom" (1 Kor 16, 1-4). Sveti Pavao potiče kršćane na darežljivost i preporučuje sabirače milostinje te kaže da Bog ljubi vesela darovatelja. Pavao navodi riječi iz Psalma 112: "Rasipno dijeli, daje sirotinji, pravednost njegova ostaje dovijeka." Pavao traži od kršćana darežljivost u kojoj se očituje velikodušnost zajedništva što je Pavlu bilo uvijek na srcu (usp. 2 Kor 8-9).⁴⁴

⁴² O zajedništvu o kojemu govore *Djela apostolska* vjerojatno se misli na zajedništvo dobara (*Jeruzalemska Biblija*. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz *La Bible de Jérusalem*, uredili: A. Rebić, J. Fućak, B. Duda, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994., str. 1551).

⁴³ Usp. P. Pranjić, *Svećenici i vremenita dobra prema Bibliji*, u: Crkva u svijetu 26 (1991), br. 1, str. 41-46 cijeli članak str. 36-47.

⁴⁴ U ovom radu se služimo s: *Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz "La Bible de Jérusalem"*, uredili A. Rebić, J. Fućak, B. Duda, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.

Čitamo u *Didaché* - Apostolske upute koje su kao neka vrsta katekizma. Kaže Tomislav J. Šagi-Bunić: "To je najstariji katekizam".⁴⁵ da svaki pravi prorok i učitelj zasluži hranu i svoju plaću.⁴⁶

Crkveni je zakonodavac u kan. 839, § 1. na liniji sv. Pavla, tj. Svetoga pisma kada kaže da Crkva obavlja posvetiteljsku službu i drugim sredstvima (...) "bilo djelima pokore i dobrotvornosti, koja uvelike pomažu da se Kristovo kraljevstvo u dušama ukorijeni i učvrsti te pridonese spasenju svijeta."

Kako vidimo, od samog početka kršćani su imali svijest da trebaju pomagati crkvama i siromasima i na materijalnom planu. Bez sredstava, kao što su vremenita dobra, Crkva ne bi uopće mogla izvršiti ono poslanje koje joj je Isus Krist namijenio. Kršćani, posebno apostoli, biskupi, prezbiteri, đakoni i drugi crkveni službenici su najprije radili svojim rukama i tako se brinuli za se i pomagali drugima. Pomalo je nadolazila svijest da svi koji Evanđelje naviještaju trebaju od Evanđelja živjeti.

Kako se kršćanstvo širilo, najprije po prostranom Rimskom Carstvu a onda i dalje, trebalo je pomagati siromasima i onima koji su bili apostoli, proroci, biskupi, prezbiteri, đakoni, đakonise, udovice, razni karizmatici, u jednu riječ trebalo je pomagati svima koji su bili potrebni. Kršćanstvo se naglo raširilo po čitavom poznatom svijetu, po "ekumeni". Kršćani su se najprije smatrali židovskom sektom, a nakon malo vremena u Antiohiji ih prozvaše kršćanima. Kršćani su priznavali Isusa Krista Bogom, nisu priznavali rimske bogove niti su rimske careve priznavali da su oni vrhovni svećenici, nisu htjeli slaviti ni careve ni rimske bogove. Najviše su radi toga bili drastično kažnjavani, mučeni i progonjeni

---

⁴⁵ T. J. Šagi-Bunić, *Povijest kršćanske literature*, prvi svezak. Patrologija od početka do sv. Ireneja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976., str. 51; usp. P. Pranjčić, *Svećenici i vremenita dobra. Povijesni pregled*, u: Crkva u svijetu, 26 (1991), br. 4, str. 266-276.

⁴⁶ T. J. Šagi-Bunić, nav. mj., str. 50, "XIII. No, svaki pravi prorok koji hoće da se kod vas smjesti, zasluži svoju hranu. 2- Isto tako i pravi učitelj (didaskalos alethinós): dostojan je on kao radnik svoje plaće. 3. /Uzmi dakle sve prvine od proizvoda (plodova) s preše, gumna, volova i ovaca, i daj prorocima: oni su naime vaši veliki svećenici. 4.// Ako pak nemate proroka, dajte siromasima//. 5. Ako pečes kruh, uzmi prvine i daj ih, prema zapovijedi. 6. Isto tako ako otvoriš sud s vinom ili uljem, uzmi prvine i daj prorocima. 7. A od novca i ruha i svega imutka uzmi prvine prema svojoj procjeni i daj prema zapovijedi." Šagi-Bunića, br. XIII, 4, kaže da se siromasima daje prednost pred službenicima: apostolima, učiteljima, biskupima i đakonima (*Ondje*, str. 54).

sve do 313. godine. Može se reći da je tek nakon godine 313. rimski car Konstantin zajedno s Licinijem izradio Milanski edikt (rescript) ili program tolerancije vjera, prema kojemu su sve vjere u Rimskom Carstvu bile izjednačene. Kršćanstvo se osobito raširilo nakon 380. godine kada je Teodozije Veliki (379.-394.) izdao edikt u kojemu se traži od svih podanika da prihvate onu religiju koju je sveti apostol Petar predao Rimljanima, a slijedili su je papa Damaz (u Rimu) i biskup Aleksandar (u Aleksandriji).⁴⁷

Crkva je gradila crkve, formirala biskupije i župe, tako da je Kalcedonski sabor 451. godine⁴⁸ odredio da svaka crkva ima ekonoma koji treba upravljati zajedničkim vremenitim dobrima pod biskupovim autoritetom. U odluci Kalcedonskoga sabora čitamo da su sva crkvena vremenita dobra imala crkvene svrhe koje je Sabor razdijelio na četiri dijela: za biskupa, za kler, za siromahe, za Crkvu.⁴⁹

Nakon slobode vjere Crkva je još više gradila crkve, samostane, pomagala sirotinji, uzdržavala one koji su kod nje radili; za takvo što trebala su joj vremenita dobra radi kojih su donesene razne odluke i zakoni. Počevši od srednjega vijeka, pa sve do naših dana (komunizam) Crkvi su nepravedno i nepravno oduzimana sredstva. Crkvena su vremenita dobra bila uvijek trn u oku i svjetovnih vlasti i nekih nerazboritih članova Crkve, tzv. "duhovnjaka" koji zaboravljaju da su i oni od krvi i mesa i da su članovi Kristove crkve koja je na ovoj zemlji posebno društvo (LG, br. 8) koje mora učiniti sve ljude Kristovim učenicima, što znači da se mora brinuti za uzdržavanje onih koji u svetoj liturgiji slave Boga, naviještaju Evandjelje (službenici klerici i laici te članovi ustanova posvećenoga života) i pomažu one koji su na rubu društva - siromasi svake vrste (PO, br. 17). Biblija i Tradicija Crkve uče nas da se i Isus Krist služio vremenitim dobrima (jeo je i pio, oblačio se i pomagao siromahe).

Crkva ne bi mogla izvršiti svoje poslanje na ovoj zemlji bez vremenitih dobara. Sredstva - materijalna dobra su joj nužna! Zato

⁴⁷ Usp. *Codex Iustinianus*, lib. I, 1.

⁴⁸ *Concilium Chalcedonense*, kan. 26: "Quoniam quibusdam ecclesiis, ut rumore conperimus, praeter oeconomos episcopi facultates ecclesiasticas tractant, placuit omnem ecclesiam habentem episcopum habere et oeconomum de clero proprio, qui dispenset res ecclesiasticas secundum sententiam episcopi proprii, ita ut ecclesiae dispensatio praeter testimonium non sit, et ex hoc dispergantur ecclesiasticae facultates, et derogatio maledictionis sacerdotio provocetur. Quod si hoc minime fecerit, divinis constitutionibus subiacebit."

⁴⁹ Usp. Wernz - Vidal, *Ius canonicum*, str. 188.

je Crkva neprestano kroz svoju povijest i naukom i pravno branila svoje prirodno pravo na vremenita dobra; to radi i danas, proglašavajući tu činjenicu u vlastitom zakonodavstvu, koje nekad, u nekim slučajevima, prihvaća i svjetovno zakonodavstvo, a ono je obvezujuće kao i crkveno pravo osim u onim slučajevima kada se postavlja uvjet "ako nisu protivni božanskom pravu i ako se kanonskim pravom ne određuje što drugo."⁵⁰ Ovdje treba pripaziti na uvjetnu česticu "nisi" - ako.

Ovdje je riječ o kan. 1254, § 1. koji je temeljni kanon o vremenitim crkvenim dobrima; on je, uz neke manje preinake, gotovo isti kao kan. 1495, § 1. CIC 1917. U Zakoniku iz 1983. kan. 1254, § 1. ispušten je prilog "libere" - slobodno - iz CIC 1917. kan. 1495, § 1; U CIC 1917. bilo je napisano "nativum ius habent libere et independenter a civili potestate", a u Zakoniku iz 1983. kan. 1254, § 1. stoji izričito "iure nativo, independenter a civili potestate". Crkva je kroz povijest branila svoja vremenita dobra od raznih civilnih vlasti, pojedinaca, posebno laika⁵¹ i smatrala da ona ima prirodno pravo slobodno od svjetovne vlasti "stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite".

Kada se u V. knjizi Zakonika iz 1983. kaže "Katolička crkva" (Ecclesia catholica) misli se na moralnu osobu o kojoj govori kan. 113, § 1. koji propisuje: "Katolička crkva i Apostolska Stolica imaju svojstvo moralne osobe po samoj božanskoj uredbi."⁵² "Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima", čl. 2, br. 1 kaže se da Republika Hrvatska priznaje javnu pravnu osobnost Katoličke crkve.⁵³ Dakle, u Republici Hrvatskoj Katolička

---

⁵⁰ Kan. 22: "Građanski zakoni, na koje upućuje crkveno pravo, neka se u kanonskom pravu obdržavaju s jednakim učincima, ako nisu protivni božanskom pravu i ako se kanonskim pravom ne određuje što drugo."

⁵¹ Usp. *Codex iuris canonici Pii X Pontificis maximi iussu digestus Benedicti papae XV auctoritate promulgatus praefatione fontium annotatione et indice analytico-aphabetico ab eminentissimo Petro Card. Gasparri auctus* (dalje: CIC 1917, s izvorima), Romae, Typis Poliglottis Vaticanis, 1934., st. 511-512, kan. 1495, § 1. bilješka 5; usp. P. Erdö, *Chiesa e beni temporal: principi fondamentali del Magistero del Concilio Vaticano II (cann. 1254-1256)*, u: *I beni temporal della Chiesa*, (dalje: *I beni temporal della Chiesa*) Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1999., str. 21-26.

⁵² Usp. CIC 1917. kan. 100, § 1.

⁵³ U *Narodnim novinama*, utorak 25. veljače 1997., br. 3, na str. 95-97. službeno je objavljen cijeli tekst *Ugovora*, pod naslovom "Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima".

crkva dolazi pod pojam javne pravne osobe javnoga prava. Iako prema kan. 113, § 1. Zakonika iz 1983. Katolička crkva i Apostolska Stolica imaju *svojstvo moralne osobe*, ipak u ovome radu Crkvu treba promatrati kao javnu pravnu osobu, javnog prava u Republici Hrvatskoj. To joj pravo Republika Hrvatska ne udjeljuje, već joj *priznaje, pozitivnim činom*, ono što ona već jest po božanskom pravu. Samim priznanjem javne pravne osobnosti Republika Hrvatska ne dira u njezino prirodno pravo da može stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima. Tim se činom Republika Hrvatska svrstala u zemlje slobodnoga demokratskog svijeta koje Crkvi ne priječe stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima "u skladu s odredbama kanonskoga prava".⁵⁴ Dakle, Crkvi je njezin utemeljitelj Isus Krist dao *svojstvo moralne, odnosno javne pravne osobnosti*. Zato se i kaže u Zakoniku iz 1983. da je Crkva po božanskom pravu moralna osoba i da ima urođeno pravo neovisno (slobodno) o svjetovnoj vlasti

U Ugovoru u čl. 2, br. 1-3. određeno je:

"1. Republika Hrvatska priznaje javnu pravnu osobnost Katoličke crkve.

2. Republika Hrvatska priznaje i javnu pravnu osobnost svih crkvenih ustanova koje imaju takvu pravnu osobnost prema odredbama kanonskoga prava.

3. Nadležna crkvena vlast može osnivati, mijenjati, dokidati ili priznavati crkvene pravne osobe, prema odredbama kanonskoga prava. Ona o tome obavještava nadležna tijela državne uprave radi njihova upisa, u skladu s odgovarajućim državnim propisima."

"Na temelju članka 2. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima ("*Narodne novine*" - Međunarodni ugovori br. 3/97) Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska biskupska konferencija sklapaju slijedeći Protokol". Protokol s formularima, nanovo je tiskan s dva formulara:

1. "Prijava za upis pravne osobe Katoličke crkve u evidenciju pravnih osoba Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj",

2. "Prijava za upis promjena u evidenciju pravnih osoba Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj" (*Narodne novine*, ponedjeljak, 22. rujna 2003, br. - 15, str. 1201-1204; usp. J. Brkan, *Zastara (praescriptio) u kanonskom pravu i građanskom pravu*, u: Crkva u svijetu, 38 (2003), str. 383).

Osnovne vrste pravnih osoba u Hrvatskom zakonodavstvu jesu: pravna osoba javnog prava, pravne osobe privatnog prava, korporacije i zaklade. "U krug pravnih osoba javnog prava mogli bismo svrstati državu, županiju, grad, kotar, općinu, javne ustanove, javnopravne zaklade, crkvu i dr. A u pravne osobe privatnog prava sve oblike trgovačkih društava, privatne ustanove, privatne zaklade i fondacije, razne udruge i sl." (M. Vedriš - P. Klarić, *Građansko pravo. Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo*, šesto izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2002., str. 59).

⁵⁴ Ugovor između svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima, čl. 1, br. 1. u: *Narodne novine*, srijeda, 30. prosinca, 1998., br. 18, str. 722.

stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra i upravljati njima kako bi postigla vlastite svrhe o kojima govori kan. 1254, § 2.

Crkva ima obvezu i pravo "stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima kako bi postigla svrhe koje su joj vlastite" (kan. 1254, § 1). Obvezu ima zato da, također i pomoću vremenitih dobara, postigne vlastite svrhe; ima obvezu iz koje proizlazi potreba posebnog ekonomskog ustrojstva u Crkvi prema kojemu crkveno zakonodavstvo uređuje posebnosti koje se odnose na vremenita dobra. Crkveni se zakonodavac o načinu stjecanja, posjedovanja, otuđivanja i upravljanja vremenitim dobrima odredio i u V. knjizi Zakonika iz 1983. Kako nam se čini, crkveni zakonodavac nije za crkvena dobra odredio teološki kriterij prema kojemu bi crkvena vremenita dobra bila ona dobra koja su opravdana svrhama, radi postizanja cilja same Crkve, nego ih je odredio na kriteriju *titule*,⁵⁵ *subjekta* - pravne osobnosti - te je odredio u kan. 1257, § 1 da su crkvena vremenita dobra sva ona dobra koja pripadaju općoj Crkvi, Apostolskoj Stolici i/ili drugim javnim pravnim osobama u Crkvi; svrhe su nabrojene u kan. 1254, § 2:

- uređenje bogoštovlja;
- briga za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika;
- vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima.

Kada se u kan. 1254, § 2. govori o *uređenju bogoštovlja*, misli se na: izgradnju crkvenih objekata, namještaj crkve, liturgijske knjige, liturgijsko ruho i posude, misno vino, hostije i sve ono što je potrebno da se sveta liturgija odvija prema bogoslužnim obredima.

Kada se govori o *brizi Crkve za uzdržavanje klera i drugih službenika*, misli se na njihovu pripremu (odgoj i obrazovanje), na potrebe da dolično žive, a to uključuje stalna primanja, socijalno i zdravstveno osiguranje i na sve ono što je potrebno da crkveni službenici (klerici i laici) mogu dostojno živjeti. Drugi vatikanski sabor u dekretu *Presbyterorum ordinis* o službi i životu prezbitera u br. 17. upozorava prezbitere da pravilnom upotrebom dobara "odbace ono što je štetno za njihovo poslanje". Svećenicima II. vatikanski sabor kaže: "Svećenici se, jer im je Gospodin 'udio i čaša' (Br 18, 20), moraju služiti vremenitim dobrima samo u one svrhe za koje ih je - prema nauci Krista Gospodina i prema odredbi Crkve -

---

⁵⁵ Usp. J. Miñambres, *I beni ecclesiastici: nozione, regime giuridico e potere episcopale (can. 1257-1258)*, u: *I beni temporali della Chiesa*, str. 9-11.

slobodno namjenjivati (...) prema odredbama crkvenog zakonika (...) upotrebljavaju za svoje pristojno uzdržavanje i za ispunjenje svojih staleških dužnosti. A ono što im preostane neka ustupe u korist Crkve ili za djela ljubavi... zato neka svećenici svoje srce nikako ne vežu uz bogatstvo ...neka se brižno čuvaju svake vrsti trgovanja. ... Pozvani su štoviše da prigrle svojevoljno siromaštvo ... Svoj stan neka tako uredi da nikome ne izgleda nepristupačnim i da se nitko nikada pa ni onaj niži ne boji ulaziti.”⁵⁶

Kada crkveni zakonodavac u kan. 1254, § 2. govori o brizi Crkve za vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima, posebno misli na vrlo široko područje apostolata te crkveno karitativno djelovanje, prema čemu je Crkva najviše prepoznatljiva, unutar sebe i na vani, od samoga početka ustanovljenja. Drugi vatikanski sabor, naime, u dekretu *Apostolicam actuositatem* o apostolatu laika, u br. 8. govori posebno o karitativnoj djelatnosti Crkve. Da bi potvrdio svoju nauku o siromasima i ljubavi prema bližnjemu, II. vatikanski sabor citira Sveto pismo: “Što god učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste!” (Mt 25,40) i još: “Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge” (Iv 13, 35). Sabor, na kraju AA, br. 8 izričito kaže: “Zato Crkva drži u velikoj časti milosrđe prema siromasima i bolesnima, karitativna djela uzajamne pomoći da se ublaže svakodnevne ljudske nevolje”. Drugi vatikanski sabor se u ovom slučaju poziva na poznatu encikliku pape Ivana XXIII. *Mater et Magistra*.⁵⁷

2. SUBJEKTI SPOSOBNI STJECATI, POSJEDOVATI, OTUĐIVATI VREMENTA DOBRA TE UPRAVLJATI NJIMA

Can. 1255 - Ecclesia universa atque Apostolica Sedes, Ecclesia particulares necnon alia quaevis persona iuridica, sive publica sive privata, subiecta sunt capacia bona temporalia acquirendi, retinendi, administrandi et alienandi ad normam iuris.

Kan. 1255 - Opća Crkva i Apostolska Stolica, partikularne Crkve i svaka druga pravna osoba, bilo javna bilo privatna, subjekti

⁵⁶ Usp. Brkan, *Utjecaj drugog vatikanskog sabora ...*, str. 169-171.

⁵⁷ Usp. o karitativnom služenju Crkve u: Brkan, *Utjecaj Drugoga vatikanskog sabora ...*, str. 166-168.

su sposobni stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima prema pravnoj odredbi.

a) *Izvori za kan. 1255:*⁵⁸

1. CIC 1917, kan. 1495, § 2;
2. Konkordat između Svete Stolice i Republike Italije od 11. veljače 1929., članak 30;⁵⁹
3. Papinsko povjerenstvo za vjerodostojno tumačenje kanona Zakonika, odgovor od 23. lipnja 1953;
4. Drugi vatikanski sabor, *Perfectae caritatis*, br. 13;
5. Sveta kongregacija za biskupe, *Directorium de pastoralis ministerio Episcoporum* od 22. veljače 1973., br. 123, 127, 133, 134.

b) *Sposobni subjekti*

Kada govorimo o sposobnim subjektima (nositeljima imovinskih prava u Crkvi⁶⁰), onda mislimo na one moralne ili pravne osobe kojima zakonodavac priznaje sposobnost "stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima". Kan. 1255. jasno je, izričito i nedvojbeno nabrojio određene subjekte:

- a) Opća Crkva,
- b) Apostolska Stolica,
- c) partikularne crkve,
- d) pravne osobe (javne i privatne).

Svaki od navedenih subjekata sposoban je (može) "stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima prema pravnoj odredbi."

Kada smo tumačili kan. 1254, § 1., rekli smo što je Katolička crkva. U kan. 1255. zakonodavac nije odredio napisati "Katolička crkva", nego je napisao *Ecclesia universa* - Opća crkva - kako bi se u V. knjizi Zakonika iz 1983. razlikovala od Apostolske Stolice i partikularnih Crkava. Katolička crkva je u isto vrijeme i jedna i mnogostruka, a kan. 368. kaže što su partikularne Crkve:

---

⁵⁸ ZKIC, kan. 1009, § 1: "Svaka je pravna osoba po odredbi kanonskoga prava nositelj prava koji je sposoban da vremenita dobra stječe, posjeduje i otuđuje i da njima upravlja."

⁵⁹ AAS 21 (1929), str. 289.

⁶⁰ V. B. Nuić, *Opće pravo Katoličke crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., str. 408.

“Partikularne Crkve, u kojima i od kojih opstoji i jedna Katolička Crkva, prije svega su biskupije, s kojima se izjednačuju, osim ako je određeno što drugo, područna prelatura i područna opatija, apostolski vikarijat i apostolska prefektura i za stalno osnovana apostolska administratura.”

Apostolska Stolica je, prema kan. 361., “ne samo rimski prvosvećenik nego i Državno tajništvo, Vijeća za javne crkvene poslove i druge ustanove Rimske kurije, osim ako je iz naravi stvari ili sklopa govora očito što drugo.”

Uz ustanove - moralne osobe - koje su božanskog prava “Katolička crkva i Apostolska Stolica” (kan. 113, § 1), u kan. 113 § 2. čitamo: “U Crkvi osim fizičkih osoba ima i pravnih osoba, koje su u kanonskom pravu subjekti obveza i prava koja odgovaraju njihovoj naravi.”

Pravne se osobe dijele na: *javne pravne osobe* i *privatne pravne osobe*.

Javne pravne osobe “u ime Crkve obavljaju, prema odredbi pravnih propisa, svoju zadaću koja im je povjerena radi općeg dobra; ostale su pravne osobe privatne” (kan. 116, § 1). Privatne pravne osobe ne rade u ime Crkve iako su subjekti koji su “sposobni stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima” (kan. 1255).

Bilo javne bilo privatne pravne osobe “nadilaze svrhu pojedinaca” i moraju biti osnovane u korisne svrhe te imaju sredstva da mogu djelovati (kan. 114, § 1-2).

Javne pravne osobe djeluju na temelju pravnih propisa, a privatne na temelju određenih njihovih statuta, što nikako ne oslobađa i javne pravne osobe da imaju vlastite statute koji se trebaju urediti prema crkvenim propisima.

Sposobnost koju imaju javne pravne osobe u Crkvi može biti i ograničena, npr. kod nekih redovničkih ustanova (kan. 634). Javne pravne osobe djeluju prema načelu supsidijarnosti i prema hijerarhijskoj mjerodavnosti više nad nižom pravnom osobom, prema propisima prava, npr.: Opća je Crkva nad partikularnim Crkvama, a ove opet nad onim pravnim osobama koje ih sačinjavaju (župe) ili npr. kod redovnika Ustanova je nad pokrajinom, pokrajina nad redovničkom kućom, ali se ordinarij ili viši redovnički poglavar ne treba miješati u hijerarhijski nižu pravnu osobu sve dotle dok njezin neposredni upravitelj radi prema propisima prava, i drži se već prihvaćenoga načela supsidijarnosti u kanonskom pravnom

poretku⁶¹ što bi značilo da ako zakoniti zastupnik i redoviti upravitelj javne pravne osobe ne bi vršio svoju službu prema propisima prava, prema pravilu službe, onda u takvom slučaju, ordinarij ili viši poglavar ne samo da se može umiješati, nego mora, prema pravnim propisima, učiniti sve, koliko mu zakon dopušta, da određenom pravnom osobom upravitelj upravlja kao dobri otac obitelji, prema propisima prava i statuta. On to radi posebnim odlukama, vizitacijom ili zapovijedu, kako pravna osoba ne bi pretrpjela štetu te da se uvijek izvršava volja darovatelja.

3. VLASNIŠTVO VREMENITIH DOBARA

Can. 1256 - *Dominium bonorum, sub suprema auctoritate Romani Pontificis, ad eam pertinet iuridicam personam, quae eadem bona legitime acquisiverit.*

Kan. 1256 - Vlasništvo dobara, pod vrhovnom vlašću rimskoga prvosvećenika, pripada onoj pravnoj osobi koja je ta dobra zakonito stekla.

Izvor kanona 1256,⁶² jest: CIC 1917. kan. 1499, § 2.⁶³

---

⁶¹ Pravne osobe su nositelji određenih prava i obveza ovisno o tome kako od njih traži pojedini pravni sustav. Ta je tvorevina različita od fizičkih osoba (od čovjeka pojedinca). Pravni sustavi su imali čovjeka u vidu i prvo je radi ljudi: "Cum igitur hominum causa omne ius constitutum sit" (D. 1, 5, 2). Institut pravnih osoba zahtijeva gospodarski i socijalni život ljudi. Na razvoj misli o pravnoj osobi utjecalo je rimsko, germansko i kanonsko pravo. O pravnim osobama u kanonskom pravnom poretku: usp. J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Bogoslovna biblioteka, knjiga 24, Makarska, 1997., str. 196-218; Isti, *Pravne osobe (kan. 113-123)*, u: Služba Božja, 34 (1994), br. 2, 99-124. O pravnim osobama u hrvatskome pravnom poretku: usp. M. Vedriš - P. Klarić, *Građansko pravo ...*, str. 37-60; Z. Mataga, *Pravna priroda pravne osobe*, u: *Pravnik* 32 (1998), str. 59-77. O djelovanju crkvenih pravnih osoba prema načelu supsidijarnosti: usp. V. De Paolis, *I beni temporalis della Chiesa. Canonis preliminari (cann. 1254-1258) e due questioni fondamentali*, u: *I beni temporalis della Chiesa. XXII Incontro di Studio. Passo della Mendola-Trento*, 3. luglio - 7. luglio 1995, (a cura di: Gruppo Italiano Docenti di Diritto canonico), Edizioni Glossa, Milano, 1997., str. 20-21.

⁶² ZKIC, kan. 1008, § 2: "Vlasništvo vremenitih crkvenih dobara, pod vrhovnom vlašću rimskog prvosvećenika, pripada onoj pravnoj osobi koja je zakonito stekla dobro."

⁶³ U CIC 1917, kan. 1499, § 2. stalo je "sub suprema auctoritate Sedis Apostolica", a u Zakoniku iz 1983. stoji: "sub suprema auctoritate Romani Pontificis". Usp. kan. 1299, § 2. i njegove izvore u: CIC 1917., str. 513, bilješka 2.

Vlasništvo dobara pod vrhovnom vlašću rimskog prvosvećenika

Treba razlikovati sposobnost stjecanja vremenitih dobara od vlasništva vremenitih dobara. Bilo tko, kome pravo ne zabranjuje, sposoban je stjecati vremenita dobra bilo sebi bilo drugome. U kan. 1255. govorili smo o sposobnosti stjecanja; ovdje je govor o vlasništvu nad dobrima. Prema kan. 1273⁶⁴ rimski prvosvećenik, snagom svojega prvenstva, vrši vrhovnu vlast vrhovnog upravitelja i raspologanja sa svim crkvenim dobrima. Što se, pak tiče vremenitih dobara privatnih osoba njihovim statutima treba posebno odrediti koliko je i kakva je nadležnost rimskog prvosvećenika ili određenoga ordinarija, posebno dijecezanskog biskupa.⁶⁵

Gospodar vremenitih dobara jest onaj tko ima *vlasništvo dobara* "dominium bonorum"⁶⁶ nad njima: odnos *moje-tuđe, a ne namjena u koju se svrhu vremenita dobra trebaju upotrijebiti*. U našem slučaju, stvari pripadaju određenim pravnim osobama koje su dobra zakonski stekle i one su vlasnik tih dobara. Važno je, u našem slučaju, razlikovati *čije je vlasništvo određenih vremenitih dobara i tko stvarno* posjeduje određena vremenita dobra. *Vlasništvo* ima onaj tko *slobodno* raspolaže vremenitim dobrima; *posjedovanje* ima onaj tko se stvarno koristi određenim vremenitim dobrima bez obzira tko je vlasnik: on ili netko drugi.

Treba se podsjetiti i povijesno-pravnih datosti gdje su rimski pravници, rimsko pravo, držali da su vrhovni vlasnici svih dobara samo rimski bogovi odnosno rimski carevi, vrhovni svećenici. Ne zaboravimo da je kršćanstvo nastalo i najprije se proširilo po rimskom carstvu i da su morali na neki način prihvaćati rimske zakone i običaje i o vremenitim dobrima, posebno kada im je zajamčena sloboda djelovanja te još više kada je kršćanstvo postalo jedina priznata religija u Rimskom Carstvu. Kod kršćana je, naime, samo jedan Bog Isus Krist, on ne posjeduje vremenita dobra, na

⁶⁴ Usp. *Communicationes* 12 (1980), br. 2, str. 412-413; usp. L. Centurioni, *L'amministrazione dei beni ecclesiastici. Le competenze del vescovo diocesano* (Pontificia Universitas Lateranensis, Theses ad Doctoratum in Iure Canonico), Roma, 1996., str. 10.

⁶⁵ Usp. J. Miñambres, *I beni ecclesiastici: nozione, regime giuridico e potere episcopale* (can. 1257-1258), u: *I beni temporali della Chiesa*, str. 7-20.

⁶⁶ Hrvatski je prevoditelj latinsku riječ *dominium*, ii, preveo s *vlasništvo*, a ona ima više značenja: vlast, vladanje, vlasništvo, pravo vlasništva, npr. *dominium populi Romani* = vlasništvo rimskog naroda; može značiti i pravo kod kojega jednoj osobi pripada pravo korištenja, a drugoj pravo uživanja.

zemlji ga zamjenjuje Njegov vikar Sveti Otac u donošenju zakona o vremenitim dobrima. Budući da ni Bog ni Isus Krist ni sveci, govoreći pozitivno-pravnim rječnikom, nemaju vlasništva nad vremenitim dobrima, crkvena su vremenita dobra uvijek ostala "pod vrhovnom vlašću rimskog prvosvećenika"⁶⁷ (kan. 1256), a "vlasništvo dobara (...), pripada onoj pravnoj osobi koja je ta dobra zakonito stekla". Zbog toga su se u crkvenoj povijesti crkvena dobra nazivala i "dobra sv. Petra", s time da su crkveni službenici samo upravljali njima. Papa svojim zakonima i odredbama vodi brigu o tome da se crkvena dobra privedu svojoj svrsi, da se upotrijebe za svrhe koje su nabrojene u kan. 1254, § 2. te da se u pitanju vremenitih dobara poštuju katolički moral i socijalni nauk Katoličke crkve.

Kako bismo lakše shvatili odredbu kanona 1256., usporedit ćemo odnos države i građana u pogledu vremenitih dobara. Država mora dopustiti i svojim zakonima štiti privatno vlasništvo i fizičkih i pravnih osoba; papa kao vrhovni nadzornik i vrhovni upravitelj svih crkvenih dobara koja trebaju služiti crkvenim svrhama (kan. 1254, § 2) za opće dobro - spasenje duša (kan. 1752) - treba preko zakona, odluka i mjerodavnih institucija paziti da vlasništvo pravne osobe služi onoj svrsi kojoj je namijenjeno, te da u pogledu vremenitih dobara djeluje prema određenim zakonima i drugim administrativnim aktima.⁶⁸

4. POJAM CRKVENOG DOBRA

Can. 1257 - § 1. Bona temporalia omnia quae ad Ecclesiam universalam, Apostolicam Sedem aliasve in Ecclesia personas iuridicas publicas pertinent, sunt bona ecclesiastica et reguntur canonibus qui sequuntur, necnon propriis statutis.

§ 2. Bona temporalia personae iuridicae privatae reguntur propriis statutis, non autem hisce canonibus, nisi expresse aliud caveatur.

Kan. 1257 - § 1. Sva vremenita dobra koja pripadaju općoj Crkvi, Apostolskoj Stolici ili drugim javnim pravnim osobama u

---

⁶⁷ U kan. 331. među ostalim čitamo: "Biskup Rimske Crkve u kojem traje služba koju je Gospodin pojedinačno povjerio Petru, (...); zato snagom svoje službe ima u Crkvi vrhovnu, potpunu, neposrednu i opću redovitu vlast koju uvijek može slobodno vršiti." Usp. kan. 336; usp. P. Erdő, *I beni temporalis della Chiesa*, str. 31-34.

⁶⁸ Usp. *Communicationes* 5 (1973), br. 1, str. 97.

Crkvi crkvena su dobra i njima se upravlja prema kanonima koji slijede kao i prema njihovim statutima.

§ 2. Vremenitim dobrima privatne pravne osobe upravlja se prema njezinu statutu, a ne prema ovim kanonima, osim ako se izričito određuje što drugo.

Izvori za kan. 1257, § 1-2⁶⁹. su: CIC 1917, kan. 1497, § 1 i 1498.

Pojam crkvenih dobara

Zakonik iz 1983. u kan. 1257, § 1. definirao je crkvena vremenita dobra ovako: to su sva vremenita dobra koja pripadaju Općoj crkvi, Svetoj Stolici i drugim javnim pravnim osobama u Crkvi. Crkvena vremenita dobra ravnaju se prema V. knjizi Zakonika iz 1983; necrkvena vremenita dobra se, prema kan. 1257, § 1. ravnaju prema vlastitim statutima. Zato je veoma važno poznavati razliku između crkvenih i necrkvenih vremenitih dobara. Crkveni zakonodavac je u kan. 1257. izričito nabrojio (rekli bismo taksativno) koja *jesu* crkvena dobra, a koja *nisu*:

1. Crkvena vremenita dobra *jesu* ona *dobra koja pripadaju Općoj crkvi, Apostolskoj Stolici i svim drugim javnim pravnim crkvenim osobama.*

2. *Necrkvena dobra*⁷⁰ - koja *nisu* crkvena dobra - sva su vremenita dobra koja pripadaju privatnim pravnim osobama o kojima govori kan. 116, § 1., ako negdje nije drugačije određeno.

Razlika između crkvenih i necrkvenih vremenitih dobara može se vidjeti i po subjektu koji nad njima ima pravo vlasništva.

Javne crkvene pravne osobe su one pravne osobe koje djeluju u *ime Crkve*; ostale su pravne osobe privatne (kan. 116, § 1) što znači da privatne pravne osobe u načelu ne djeluju u ime Crkve, a katkad mogu raditi i u njezino ime. Fizičke osobe djeluju u ime pravne osobe i sve vremenite stvari ili vremenita dobra koja pripadaju pravnim osobama ni u kojem slučaju nisu u vlasništvu fizičkih osoba, fizičke osobe samo upravljaju ili zastupaju pravnu osobu te djeluju prema

⁶⁹ ZKIC, kan. 1008, § 2: "Sva su vremenita dobra koja pripadaju pravnim osobama crkvena dobra".

⁷⁰ L. Chiapetta, *Il Codice di diritto canonico*. Commento giuridico-pastorale, II. Libri IV-V-VI-VII, Edizioni Dehoniane-Napoli, 1988., str. 367. Naš autor razlikuje crkvena i necrkvena vremenita dobra. Necrkvena dobra naziva i laičkim dobrima "La distinzione tra beni ecclesiastici e laicali ...".

propisima prava, a ne prema svojoj volji; volja se mora pokoriti, kada je riječ o vremenitim dobrima, volji zakonodavca (zakonima, možebitnim statutima i konkretnim odlukama),⁷¹ tj. fizičke osobe djeluju onako kako im nalaže *pravilo službe*.

Kada zakonodavac u kan. 1257, § 1. kaže "i njima se upravlja prema kanonima koji slijede", misli na kanone iz V. knjige Zakonika iz 1983.

Privatnim pravnim osobama upravlja se prema određenim statutima,⁷² "osim ako se izričito određuje što drugo". "Što drugo" je ovdje postavljeno kao uvjet, jer je zakonodavac upotrijebio uvjetnu česticu "nisi" - *osim ako*.⁷³ To "što drugo" mora biti uvijek tumačeno strogo, jer se radi o izričitom uvjetu.

Zakonito osnovana vjernička društva ravnaju se prema odredbama prava i statuta koje se odnose također i na upravljanje vremenitim dobrima (kan. 309).

Privatna društva vjernika koja nisu osnovana kao pravna osoba, ne mogu biti subjekt obveza i prava kao crkvena dobra, ali prema kan. 310 ona "prava i obveze mogu vršiti preko opunomoćenika ili zastupnika".

---

⁷¹ Naglašavamo da se ovdje ne radi o vremenitim dobrima crkvenih fizičkih osoba. Fizičke su osobe svi članovi ili udovi Crkve: persona humana koja je krštena u Katoličkoj crkvi ili u nju primljena nakon valjanoga krštenja u nekoj kršćanskoj crkvi kojoj Katolička crkva priznaje krštenje. O pravnom položaju fizičkih osoba u Zakoniku iz 1983. vidi: Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, str. 170-195; Isti, *Pravni položaj fizičkih osoba prema sadašnjem Zakoniku kanonskoga prava*, u: Služba Božja, 33 (1993), br. 1, str. 69-97.

⁷² Kan. 117: "Nijedna skupnost osoba ili stvari koja namjerava dobiti pravnu osobnost ne može je steći osim ako mjerodavna vlast odobri njezin statut." Prema kan. 94, § 1: "Statuti su, u pravom smislu, uredbe izdane prema pravnoj odredbi u skupnostima bilo osoba bilo stvari, a kojima se određuju njihova svrha, uređenje, upravljanje i način djelovanja."

⁷³ Usp. kan. 325 govori se o privatnom vjerničkom društvu nad kojim crkvena vlast ima pravo nadgledanja "kako bi se dobra upotrebljavala za svrhe društva". Usp. kanone iz V. knjige Zakonika iz 1983.: 1263, 1265, 1267, 1269, 1290. Kan. 1480, § 1-2. u § 1 se kaže: "Pravne osobe nastupaju na sudu preko svojih zakonitih zastupnika." § 2. dodaje: "Ako pak zastupnika nema ili je nemaran, ordinarij osobno ili preko drugoga može nastupiti na sudu u ime pravnih osoba podložnih njegovoj vlasti." Upravitelj se mora strogo držati kan. 1288.

5. ZNAČENJA RIJEČI CRKVA U V. KNJIZI ZAKONIKA IZ 1983.

Can. 1258 - In canonibus qui sequuntur nomine Ecclesiae significatur non solum Ecclesia universa aut Sedes Apostolica, sed etiam quaelibet persona iuridica publica in Ecclesia, nisi ex contextu sermonis vel ex natura rei aliud appareat.

Kan. 1258 - U kanonima koji slijede nazivom Crkva označuje se ne samo opća Crkva ili Apostolska Stolica nego i svaka javna pravna osoba u Crkvi, osim ako je što drugo očito iz sklopa govora ili naravi stvari.

Izvor za kan. 1258⁷⁴ je CIC 1917. kan. 1498.

Objašnjenje

Prije nego je crkveni zakonodavac prešao na daljnje kanone u V. Knjizi Zakonika iz 1983. radi tehničkih razloga⁷⁵ točno je precizirao i odredio pojam Crkve u kanonima o vremenitim dobrima, određivši da se pod pojam *Crkva* podrazumijeva: Opću crkvu, Apostolsku Stolicu i svaku javnu pravnu osobu u Crkvi, nadodavši uvjetnu česticu "nisi" - "osim ako je što drugo očito iz sklopa govora ili same naravi stvari". Npr. u kan. 1268. pojam Crkva odnosi se na *Katoličku crkvu*, npr. "Crkva prihvaća zastaru", u kan. 1282 odnosi se na *Katoličku crkvu* "u ime Crkve", u kan. 1286, br. 1. odnosi se na *Katoličku crkvu* "prema baštinjenim načelima Crkve", isto tako kada se kaže u kan. 1290 "podliježu crkvenoj vlasti upravljanja" misli se na *Katoličku crkvu*, a ona ima svojstvo moralne osobe po samoj božanskoj uredbi (kan. 113, § 1). Npr. u kan. 1214. naziv crkva se upotrebljava za određenu zgradu za bogoštovlje u koju vjernici imaju pravo pristupa, posebno da javno obavljaju bogoštovlje.

ZAKLJUČAK

Isus Krist je ustanovio Crkvu, zajednicu vjere, ufanja i ljubavi "kao vidljivi organizam" - *posebno društvo* - sastavljeno od ljudskog i božanskog elementa (LG 8). Ona, prema Zakoniku iz 1983. kan.

⁷⁴ Kan. 1258. Zakonika iz 1983. ne nalazi se u ZKIC-u.

⁷⁵ Usp. *Communicationes* 11(1980), br. 2, str. 399, br. 4.

1254 § 1-2. ima prirodno pravo, neovisno o svjetovnim vlastima, stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima kako bi postigla vlastite svrhe: uređenje bogoštovlja, briga za uzdržavanje klera i drugih službenika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, prema pravnim propisima. Pravni su propisi ili striktno crkveni ili svjetovni na koje crkveni zakonodavac upućuje u Zakonik iz 1983. Ovdje je riječ o vremenitim dobrima crkvenih pravnih osoba, ne o dobrima pojedinaca (fizičke osobe).

Prema svjedočenju Biblije i različitih povijesnih spisa, od samog početka su vjernici i crkvene zajednice (općine) skupljali vremenita dobra za pomoć službenicima Crkve (klerici i laici) i za siromahe. Crkva je svoje pravo uvijek štitila različitim dopuštenim sredstvima. Gledajući čisto pravno, Crkva je moralna osoba; mnoga joj svjetovna zakonodavstva priznaju svojstvo javne pravne osobe javnoga prava. Pod pojmom crkvena vremenita dobra dolaze ona vremenita dobra koja pripadaju: Općoj crkvi, Apostolskoj Stolici i svim javnim pravnim osobama u Crkvi. Crkvenim vremenitim dobrima upravlja se prema V. knjizi Zakonika iz 1983.; drugim pravnim osobama upravlja se prema vlastitim statutima. Ovdje je riječ o vremenitim dobrima moralnih osoba (kan. 113, § 1), te javnih pravnih osoba: razne skupnosti (ljudi ili dobara) pravnu osobnost imaju na različite načine: moralne su osobe po božanskom pravu; pravne su osobe ili po pozitivnom pravu ili po aktu ustanovljenja (crkvene pravne osobe) ili po aktu ustanovljenja i registraciji (hrvatsko zakonodavstvo). Republika Hrvatska priznaje javnu pravnu osobnost Katoličke crkve. Ovdje je riječ o *priznanju* svjetovne vlasti, to priznanje ne dira u nauk Crkve prema kojemu je ona moralna osoba po božanskom pravu te ima prirodno pravo stjecati i otuđivati vremenita dobra, upravljati njima te upravljati svojim pravnim osobama prema vlastitim zakonima. Iako Republika Hrvatska priznaje javnu pravnu osobnost javnog prava svim crkvenim ustanovama koje imaju takvu pravnu osobnost prema odredbama kanonskoga prava, ipak te pravne osobe treba upisati (registrirati) kod nadležnog tijela državne uprave, u skladu s odgovarajućim državnim propisima. *Registraciju, obavijest ili upis* crkvenih pravnih osoba mjerodavni crkveni poglavari (posebno ordinariji) trebaju što prije izvršiti, kako ne bi dolazilo do mučnih situacija kada je riječ o vremenitim dobrima, posebno kada je riječ o bilo kakvom pravnom prometu. Obavijest ili upis traži međunarodno pravo, Ugovor o pravnim pitanjima i Sporazum Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije što je u skladu s Ugovorom, Sporazumom i zakonodavstvom Republike Hrvatske koje zahtijeva registraciju

pravnih osoba u Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Republike Hrvatske. Upis pravnih osoba shvaćamo kao uvjet da uopće pravne osobe mogu sudjelovati u pravnom prometu. To je za Katoličku crkvu u Hrvatskoj vrlo aktualno.

TEMPORAL CHURCH GOODS

Fundamental canons in the canon law code
from 1983., 1254-1258

Summary

In this work the author has treated, on the bases of sources and literature, canons 1254-1258 of the Latin Church Canon Law Code; in the Code from 1983 they are not nomotechnically placed under special title. The author considers that they are fundamental canons for the V. book of the Code from 1983, "Temporal Church Goods".

The Church is both a discernible organism and a distinct society (LG 8), it needs temporal goods too, and consequently it "can by the law of its nature, independently of secular authorities, gain, own and alienate temporal goods and control them in order to achieve the purposes of its own." The author has explained, on the basis of the Bible and other sources (CIC 1917, documents of the Second Vatican Council) and various records, the immanent right of the Church to collect alms and to defend its rights to temporal goods, so that it could carry out in this world the role that the Lord, Jesus Christ himself, assigned to it. The Church needs temporal goods for the purposes of taking care of religious observance, caring for proper support of the clergy and other officials, carrying out the work of apostolate and charity, particularly for the poor. We are talking about the temporal church goods that belong to the Universal Church, to the Apostolic See and to other public corporations in the Church; we are talking about the temporal goods of moral persons: the Catholic Church and the Apostolic See (can. 113, § 1) as well as about the temporal goods of public corporations in the Church. The Church is a moral person through its divine foundation; other church corporations are such either by the law itself or by the act of foundation by the relevant church authority (church law). In our civil legislature a corporation is formed: 1. by the act of foundation and, 2. by registration with the proper authorities of government.

The Church public corporations are the subjects: of the canon law, international law, i.e. public civil law, they work according to certain legal regulations; private corporations work according to their own statutes. The Treaty between the Apostolic See and the Republic of Croatia recognizes the public corporation of the Catholic Church and all its public corporations that possess such legal status according to the regulations of the canon law. According to the Treaty and the Agreement between the Government of the Republic of Croatia and Croatian Bishop Conference and according to the Croatian legislature, Church public corporations have to be registered and entered with the proper authorities of government, in accordance with state regulations, so that they could participate in legal transactions. The church public corporations can gain, own and alienate temporal goods and control them according to the canon law; in cases when the church legislator refers to civil laws, then the civil laws become a part of canon order, they are canonized, they have to be followed with identical effects as the canon law unless they are against the divine law or unless the canon law orders something else.

Key words: *temporal church goods, immanent law, owning, gaining, controlling, alienating, administrator, ordinary*